

**BLOOM TAKSONOMIYASI ASOSIDA 7–9-SINF
O‘QUVCHILARI UCHUN DIFFERENSIYALASHGAN
TOPSHIRIQLAR TIZIMINI ISHLAB CHIQISH**

Po‘latova Marjona Inomjon qizi

Samarqand davlat pedagogika institute magistri

Annotatsiya. Mazkur tezisda Bloom taksonomiyasining qayta ishlangan varianti (L.Anderson, D.Kratxol, 2001) asosida 7–9-sinf ona tili darsliklaridagi matnlar bo‘yicha differensiyalashgan topshiriqlar tizimini ishlab chiqishning nazariy va amaliy jihatlari yoritiladi. Taksonomiyaning olti bilish darajasi – esda saqlash, tushunish, qo‘llash, tahlil qilish, baholash va yaratish – asosida tuzilgan topshiriqlar tizimi o‘quvchilarning individual imkoniyatlariga mos keluvchi ta’lim sharoitini yaratishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari topshiriqlar tizimining o‘quvchilar kompetensiyasini izchil rivojlantirishdagi samaradorligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Bloom taksonomiyasi, differensiyalashgan ta’lim, topshiriqlar tizimi, ona tili darsliklari, kompetensiyaviy yondashuv, matn o‘qitish, 7–9-sinf, bilish darajalari, baholash.

Zamonaviy ta’lim tizimida har bir o‘quvchining individual rivojlanish sur‘atini, qobiliyatini va ta’lim ehtiyojlarini hisobga olish masalasi muhim o‘rin tutadi. O‘zbekiston Respublikasi ta’lim siyosatida kompetensiyaviy yondashuvning joriy etilishi [1] o‘quvchilarga nafaqat bilim berish, balki ularning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va ijodiy faoliyat ko‘nikmalarini shakllantirish zaruriyatini belgilab berdi.

Hozirgi kunda 7–9-sinf ona tili darsliklaridagi topshiriqlar tizimi asosan bir xil murakkablik darajasida tuzilgan bo‘lib, barcha o‘quvchilarga bir xil talablar qo‘yiladi [2]. Bu holat kuchli o‘quvchilarning imkoniyatlarini to‘liq ro‘yobga chiqarishga to‘sqinlik qiladi, zaif o‘quvchilar esa topshiriqlarni bajara

olmaslik sababli motivatsiyani yo‘qotadi. Ushbu muammoni hal qilishda Bloom taksonomiyasi asosida differensiyalashgan topshiriqlar tizimini ishlab chiqish samarali yechim bo‘lishi mumkin.

B.Bloom 1956-yilda ta‘lim maqsadlarining taksonomiyasini ishlab chiqqan bo‘lib, uni 2001-yilda L.Anderson va D.Kratxol qayta ishlagan [3]. Qayta ishlangan taksonomiya olti bilish darajasini o‘z ichiga oladi: esda saqlash (remembering), tushunish (understanding), qo‘llash (applying), tahlil qilish (analyzing), baholash (evaluating) va yaratish (creating). Har bir keyingi daraja oldingi darajaning o‘zlashtirilishini talab qiladi, ya’ni taksonomiya ierarxik tuzilmaga ega [4].

Taksonomiyaning pastki darajalari (esda saqlash, tushunish) asosan reproduktiv faoliyatni, o‘rta darajalari (qo‘llash, tahlil qilish) amaliy va analitik faoliyatni, yuqori darajalari (baholash, yaratish) esa ijodiy va tanqidiy fikrlashni talab qiladi [5]. Bu darajalar differensiyalashgan ta‘limning asosiy mezonlari sifatida xizmat qiladi.

Ishlab chiqilgan topshiriqlar tizimi Bloom taksonomiyasining har bir darajasiga mos ravishda tuzilgan bo‘lib, o‘quvchilarning bilim va ko‘nikma darajasiga qarab uchta qiyinlik bosqichiga bo‘linadi:

A darajasi (asosiy) – esda saqlash va tushunish darajalariga mos topshiriqlar. Masalan: matnning asosiy g‘oyasini aniqlash, kalit so‘zlarni topish, matn turini belgilash, berilgan savollarga javob yozish [6]. Bu topshiriqlar barcha o‘quvchilar tomonidan bajarilishi lozim.

B darajasi (takomillashgan) – qo‘llash va tahlil qilish darajalariga mos topshiriqlar. Masalan: matn tuzilishini tahlil qilish, muallif maqsadini aniqlash, matndan ko‘chirilgan va o‘zgartirilgan gap turlarini farqlash, matn asosida sxema yoki jadval tuzish [7]. Bu topshiriqlar o‘rta va yuqori darajadagi o‘quvchilar uchun mo‘ljallangan.

C darajasi (ijodiy) – baholash va yaratish darajalariga mos topshiriqlar. Masalan: matn asosida mustaqil fikr bayon qilish, muallifning uslubini baholash, berilgan mavzuda original matn yaratish, matnning muqobil variantini yozish [8]. Bu topshiriqlar yuqori darajadagi o‘quvchilar uchun taklif etiladi.

Ishlab chiqilgan topshiriqlar tizimi Samarqand viloyatidagi umumta’lim maktablarining 7–9-sinflarida tajriba-sinov ishlaridan o‘tkazildi. Tajriba guruhi (87 o‘quvchi) differensiyalashgan topshiriqlar asosida, nazorat guruhi (82 o‘quvchi) esa an’anaviy topshiriqlar asosida ta’lim oldi [9].

Tajriba natijalari shuni ko‘rsatdiki, differensiyalashgan topshiriqlar tizimi qo‘llangan sinflarda o‘quvchilarning matnni tushunish ko‘rsatkichi o‘rtacha 20% ga, tahlil qilish ko‘nikmasi 17% ga, ijodiy matn yaratish ko‘rsatkichi esa 23% ga oshgan [10]. Bundan tashqari, zaif o‘quvchilarning motivatsiyasi sezilarli darajada kuchaygan, chunki ular o‘z darajalariga mos topshiriqlarni muvaffaqiyatli bajara olganlar.

Bloom taksonomiyasi asosida tuzilgan topshiriqlar o‘qituvchilarga ham aniq yo‘nalish beradi: har bir dars uchun turli darajadagi topshiriqlarni rejalashtirish, o‘quvchilarning bilim darajasini diagnostika qilish va ta’lim jarayonini individual ehtiyojlarga moslashtirish imkoniyati paydo bo‘ladi [11].

Bloom taksonomiyasi asosida ishlab chiqilgan differensiyalashgan topshiriqlar tizimi 7–9-sinf ona tili darslarida matn o‘qitish samaradorligini oshirishning samarali vositasi hisoblanadi. Topshiriqlarning uch darajaga bo‘linishi har bir o‘quvchining individual imkoniyatlarini hisobga olish, ularning bilish faoliyatini izchil rivojlantirish va yuqori darajadagi kognitiv ko‘nikmalarni shakllantirish imkonini beradi. Ushbu tizimni amaliyotga keng joriy etish uchun o‘qituvchilar uchun metodik tavsiyalar va namuna topshiriqlar to‘plamlari ishlab chiqilishi maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-son Farmoni.
2. Yo‘ldoshev Q.B. Ona tili o‘qitish metodikasi. – T.: “O‘qituvchi”, 2020.
3. Anderson L.W., Krathwohl D.R. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing. – New York: Longman, 2001.
4. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives. – New York: David McKay, 1956.
5. Krathwohl D.R. A Revision of Bloom’s Taxonomy // Theory Into Practice. – 2002. – Vol.41, №4. – P.212–218.
6. Matchanov S. Ona tili darslarida kompetensiyaviy yondashuv. – T., 2021.
7. Hoshimov O‘., Yo‘ldoshev I. O‘zbek tili o‘qitish metodikasi. – T.: Sharq, 2019.
8. Xalilova Sh. Interfaol ta’lim usullari. – T.: “Nihol”, 2021.
9. Po‘latova M.I. Tajriba-sinov ishlari natijalari // Magistrlik dissertatsiyasi materiallari. – Samarqand, 2025.
10. Po‘latova M.I. Tajriba-sinov ishlari natijalari // Magistrlik dissertatsiyasi materiallari. – Samarqand, 2025.
11. Ergashev X.X. Differensiyalashgan ta’lim: nazariya va amaliyot. – T., 2022.